

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑΣ
ΤΗΣ 1ΗΣ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1972

ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ Κ. ΓΡΗΓ. ΚΑΣΙΜΑΤΗ

*Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἐνθουσιάζεται σήμερον τὴν μνήμην τῆς Ἑλένης Νεγροπόν-
τη - Οὐράνη, προσέδρου μέλους αὐτῆς ἀπὸ τοῦ 1970 μέχρι τοῦ θανάτου της κατὰ
Δεκέμβριον τοῦ 1971.*

*Δὲν ἦταν ἡ μόνη γυναίκα ποὺ ἐκλήθη ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν νὰ παρακαθήσῃ εἰς
αὐτὴν ἡ Οὐράνη. Πρὸ αὐτῆς ἡ Ἑλένη Ἀντωνοπούλου, ἡ Ἀγγελικὴ Παναγιωτάτου
καὶ ἡ Σοφία Ἀντωνιάδου, τιμήσασαι τὴν ἑλληνικὴν Ἐπιστήμην εἰς τὴν ξένην, εἶχον
ἐκλεγῆ ὡς ἀντεπιστέλλοντα μέλη. Πρέπει δὲ νὰ σημειωθῆ ὅτι ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν
ὕπῃρξε πρωτοπόρος εἰς τὴν ἐκλογὴν γυναικῶν ὡς μελῶν της εἰς διαφόρους κατηγο-
ρίας. Ἡ τιμὴ, εἴτε ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ προσέδρου εἴτε ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ ἀντεπι-
στέλλοντος μέλους, εἶναι ἡ αὐτή. Εἶναι πρὸ παντὸς ἄλλου τιμὴ. Καὶ ὅταν τὸ 1940
ἐξέλεξε τὴν Ἑλένην Ἀντωνοπούλου, πολλαὶ ξέναι Ἀκαδημαῖαι, καὶ τῶν «ἀνοικτῶν
κοινωνιῶν» τῆς Δύσεως, ἐδίσταζαν εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀκαδημαϊκῆς ἰσοτιμίας
τῶν γυναικῶν.*

*Ἄλλ' ἡ ἐκλογὴ τῆς Οὐράνης δὲν ἦτο μόνον δι' ἡμᾶς ἡ ἀξία τιμὴ πρὸς τὴν γυ-
ναῖκα. Ἦτο ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀγρύπνου παρουσίας εἰς τὴν ἑλληνικὴν ζωὴν μιᾶς
πνευματικῆς δυνάμεως, ἡ ὁποία συνετέλεσε μὲ τὸ ἀδυσώπητον κριτικόν της πνεῦμα
καὶ τὴν συνεχῆ δρασίαν της εἰς τὴν πρόοδον, δηλαδὴ εἰς τὴν ἀδιάκοπον ἐσωτερικὴν
ἀνακάθαρσιν καὶ προσαρμογὴν πρὸς τὰ σύγχρονα πνεύματα τῆς λογοτεχνικῆς, τῆς
θεατρικῆς καὶ τῆς πολιτιστικῆς μας ζωῆς. Ἐνα ἀκριβῶς μῆνα πρὸ τοῦ θανάτου της,
ἐνῶ ἐτέλει ἐν γνώσει τοῦ ἐπικειμένου τέλους, ἔγραψε πρώτη αὐτὴ — καὶ ἴσως μόνη —
ἐνθουσιώδη κριτικὴν δι' ἔργον ποὺ κατὰ τὴν κρίσιν πολλῶν ἀποτελεῖ μοναδικὴν ἐκδή-
λωσιν τῆς τεχνοτροπίας τοῦ μοντέρνου μυθιστορήματος ποὺ κυριαρχεῖ σήμερον εἰς
τὸν κόσμον, ὅχι δὲ μόνον τὸν ἐλεύθερον.*

Αὐτῆς τῆς μεγάλης πνευματικῆς μονάδος ἐστερήθησαν καὶ ἡ ἑλληνικὴ πνευματικὴ ζωὴ καὶ ἡ ᾿Ακαδημία ἀπὸ ἐνὸς ἔτους. Καὶ τὴν σημασίαν τοῦ κενοῦ ποῦ ἀφῆκε ἀναλογιζόμεθα τελοῦντες σήμερον τὸ ἐπιστημονικὸν καὶ φιλολογικὸν μνημόσυνον τῆς ᾿Ελένης Οὐράνη.

᾿Ορισθεὶς ὑπὸ τῆς Συγκλήτου ὁ ᾿Ακαδημαϊκὸς κ. Πέτρος Χάρης θὰ τὴν ἐπαναφέρῃ ὄχι φεῦ ! εἰς τὴν ζωὴν, ἀλλ' εἰς τὴν ζῶσαν πάντοτε ἀνάμνησίν μας !

᾿Ο κ. Χάρης ἔχει τὸν λόγον :

ΕΛΕΝΗ ΟΥΡΑΝΗ

(ΑΛΚΗΣ ΘΡΥΛΟΣ)

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ Κ. ΠΕΤΡΟΥ ΧΑΡΗ

Κύριε Πρόεδρε, Κύριοι Συνάδελφοι, Κυρίες καὶ Κύριοι,

Μὲ βαθύτατη συναίσθηση εὐθύνης ἐκτελῶ τὴν ἐντολὴ τῆς Συγκλήτου τῆς ᾿Ακαδημίας νὰ ἐκφωνήσω τὸν ἀρμόζοντα λόγο στὴ μνήμη τῆς ᾿Ελένης Οὐράνη, προσέδρου μέλους τῆς Τάξεως τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν καὶ πρώτης Κυρίας, πρώτης ᾿Ελληνίδος, ποῦ ἔλαβε αὐτὴ τὴν τιμὴ.

᾿Όταν πέρσι, στὶς 9 Δεκεμβρίου, ἀπάνω ἀπὸ τὴ σορὸ τῆς ἔλεγα ὅτι, πολὺ πρὶν ἀπὸ τὴν ἀναγνώριση τῆς προσφορᾶς τῆς στὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἀπὸ τὸ ἀνώτατο πνευματικὸ ἴδρυμα τῆς Χώρας, εἶχε καὶ μιὰ ἄλλη ἀναγνώριση, τὴν ἐπιδοκιμασίαν τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, ὅριζα τὴ θέση τῆς στὴν ᾿Ελληνικὴ Γραμματεία, ποῦ νομίζω ὅτι πολὺ λίγο θὰ μετακινηθῆ μὲ τὸ χρόνο. Οἱ συγγραφεῖς, εἴτε τὸν ἔμμετρο λόγο εἴτε τὸν πεζὸ λόγο καλλιεργοῦν, κρίνονται μὲ δικαιοσύνη ὅταν περάσουν στὴν ἱστορία. Οἱ κριτικοὶ ἔχουν πολὺ γρηγορότερα τὴ συγκομιδὴ τοῦ μόχθου των. Θέλω νὰ πῶ ὅτι ἀπὸ τὸ πλάτος τῶν ἐπιδοκιμασιῶν ἢ τῶν ἀντιδράσεων ποῦ προκαλοῦν, βαθμολογοῦνται καὶ κατατάσσονται πολὺ πρὶν γίνων καὶ αὐτοὶ ἱστορία. Καὶ ἡ ᾿Ελένη Οὐράνη, μολονότι ἐκαλλιέργησε ὅλα τὰ εἶδη τοῦ λόγου, κυρίως κριτικὸς ἦταν. Κριτικὸς τοῦ βιβλίου, κριτικὸς τοῦ θεάτρου, κριτικὸς ὄλων τῶν πνευματικῶν ἐκδηλώσεων, μὲ διεξοδικὰ ἢ μὲ σύντομα κείμενα σ' ἐφημερίδες καὶ σὲ περιοδικὰ, μὲ διαλέξεις ἢ μὲ ἀπλὰ σημειώματα, μὲ συνεντεύξεις, μὲ ὁμιλίαις στὸ ραδιόφωνο. Μισὸν περίπου αἰὼνα ἦταν μιὰ φωνή, ποῦ συμφωνοῦσαμε μαζί τῆς ἢ διαφωνοῦσαμε ἀλλὰ πάντα τῆς ἀναγνωρίζαμε τιμιότητα, ἀρετὴ ἀπὸ τίς βασικότερες ἐκείνων ποῦ θέλουν νὰ κρίνουν τοὺς ἄλλους, καὶ πάντα τὴν προσέχαμε. ᾿Η ᾿Ελένη Οὐράνη, ὁ ᾿Αλκῆς Θρύλος ὅπως ὑπέγραφε ὅλα τῆς τὰ κείμενα, δὲν μονολογοῦσε. ᾿Ηταν πάντα αἰσθητὴ. Καὶ τοῦτο εἶναι μιὰ πρώτη κρίση καὶ μιὰ πρώτη τοποθέτηση. Οἱ ἔπαινοι ἢ οἱ ἀντιρρήσεις τῆς,

μὲ ἀδιαλλαξία διατυπωμένες, χωρὶς συμβιβασμὸς καὶ χωρὶς παραχωρήσεις στὴ φιλία ἢ σὲ ἄλλες ἐξωπνευματικὲς καταστάσεις, προετοιμάζαν τὸν ἀναγνώστη ἢ τὸν θεατὴ, εἶχαν ἐπίδραση, ἔδιναν ἀποτέλεσμα, μεγάλο ἢ μικρὸ ἀδιάφορο, πάντα ὅμως ἀξιωματιμόνευτο καὶ ἱκανὸ νὰ συμβάλῃ στὴ διαμόρφωση πνευματικῆς ζωῆς. Εἶχε ἀκόμη μιὰ σπάνια ἀρετὴ: ἀναγνώριζε τὰ λάθη της καὶ δὲν ἀπέφευγε τὴν ἐπανόρθωση. Γιὰ πολλὰ χρόνια, μαζὶ μὲ τὶς ἄλλες πνευματικὲς ἀσχολίες της ποὺ ἀπαιτοῦσαν πολλὴν μόχθο, — μέλος κριτικῶν ἐπιτροπῶν, εἰσηγητὴς τοῦ δραματολογίου τοῦ Ἑθνικοῦ Θεάτρου, τόσες ἄλλες, — εἶχε συμμετοχὴ καὶ στίς ἐπιτροπὲς ποὺ ἔδιναν δίπλωμα στοὺς νέους ἠθοποιούς. Ἦταν αὐστηρή, ὄχι ὅμως καὶ ἀδικη. Ζητοῦσε ἀπὸ τοὺς νέους ἠθοποιούς ὅ,τι θὰ τοὺς ἐξασφάλιζε καλὴ σταδιοδρομία. Καί, δὲν ξέρω γιὰ ποιὰν ἀκριβῶς αἰτία, — ἢ ἀνεπάρκεια ὅπως θὰ ἔλεγε ἡ ἴδια, — ἀπέρριψε μιὰν ἀπὸ τὶς νεώτερες πρωταγωνίστριες τοῦ σοβαροῦ μας θεάτρου, ὅταν ἔδινε τὶς πτυχιακὲς της ἐξετάσεις στὴ Δραματικὴ Σχολὴ τοῦ Ἑθνικοῦ Θεάτρου. Θυμώταν συχνὰ τὴν ἀρνητικὴ αὐτὴ πράξις της, ἐξηγοῦσε τὸ λάθος της κ' ἔτσι ἔκανε ἀκόμα πιὸ ἀναμφισβήτητη τὴν ἀκεραιότητά της, χωρὶς νὰ ἐπικαλεῖται ἐλαφρυντικὰ καὶ τὶς κρίσεις μεγάλων κριτικῶν καὶ λογοτεχνῶν ποὺ εἶχαν πλανηθῆ καὶ ὅμως δὲν ἀναγνώριζαν τὰ λάθη τους.

Ἀξίζει νὰ ἀναφέρουμε καὶ μιὰ μικρὴ ἱστορία ποὺ ὑπογραμμίζει τὴν ἀκεραιότητά της, τὸν σπάνιο χαρακτήρα της, ποὺ τὴν ἔκανε ἀπροσπέλαστο δικαστὴ στὸ ἔργο της, — τὸ ἔργο τοῦ κριτικοῦ. Ἦταν ἡ ἐποχὴ τῆς πρώτης ἀπονομῆς τῶν κρατικῶν λογοτεχνικῶν βραβείων, φθινόπωρο τοῦ 1955. Ἡ Ἑλένη Οὐδράνη μέλος τῆς κριτικῆς ἐπιτροπῆς. Μαζὶ μὲ πολλοὺς ὑποψηφίους γιὰ τὰ βραβεῖα κ' ἓνας γνωστὸς λογοτέχνης καὶ στενὸς φίλος της. Περὶτὸ εἶναι νὰ πῶ ὅτι πολλὸς ἦταν ὁ θόρυβος γύρω ἀπὸ τὴν πρώτη ἐφαρμογὴ τοῦ θεσμοῦ, πολλὰς οἱ ἐλπίδες, πολλὰς οἱ προβλέψεις, τέλος πάντων μεγάλο τὸ ἐνδιαφέρον στοὺς λογοτεχνικοὺς κύκλους. Κι ὅσο περνοῦσαν οἱ ἡμέρες καὶ ἀλληλοσυγκρούονταν οἱ προβλέψεις, γινόταν ἀκόμα μεγαλύτερο τὸ ἐνδιαφέρον. Ἦταν ἡ τιμὴ, ἦταν ἀξιόλογα καὶ τὰ χρηματικὰ ἔπαθλα ποὺ συνόδευαν τὰ βραβεῖα. Ἦταν καὶ οἱ λογοτέχνες πρώτης σειρᾶς ποὺ τὰ διεκδικοῦσαν. (Ὁ Καζαντζάκης, ὁ Καραγάτσης καὶ ἄλλοι). Ἐπιτέλους ἔγινε γνωστὸ ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπεφάσισε, ἀλλὰ τὴν ἀπόφασί της θὰ τὴν παρουσίαζε μὲ κάποια ἐπισημότητα, — πρώτῃ ἀπονομὴ τῶν βραβείων, βλέπετε, — ὁ ἀρμόδιος ὑπουργός.

Ὅλοι, λοιπόν, ρωτοῦσαν, ρωτοῦσαν καὶ σὲ συγκεντρώσεις ποὺ ἦταν κ' ἡ Ἑλένη Οὐδράνη, ποὺ ἤξερε βέβαια. Ἐκανε ὅμως πὼς δὲν ἄκουγε, ἀπέφευγε τὰ ἐρωτήματα, ἀλλάζε κουβέντα κι ὅταν τὴν στενοχωροῦσαν, εὗρισκε τρόπο ν' ἀποσυρθῆ. Ὅσοι τὴν γνωρίζαμε καλά, δὲν ἀπορούσαμε. Ἀπορήσαμε ὅμως ὅταν μάθαμε ὅτι τὶς τελευταῖες δέκα-δεκαπέντε ἡμέρες ἔβλεπε, σχεδὸν πρωὶ κι ἀπόγευμα, τὸν στενὸ της φίλο

καὶ ὁμως δὲν τὸν προετοίμασε, οὔτε μὲ ἀόριστους ὑπαινιγμούς γιὰ τὴ μικρὴ εὐτυχία, πού τοῦ εἶχε προετοιμάσει αὐτὴ ἢ ἴδια. Τοῦ εἶχε ἀπονεμηθῆ, μὲ δική της εἰσήγηση, ἓνα ἀπὸ τὰ πρῶτα κρατικά βραβεῖα. Κι ὅταν κάποιος θέλησε νὰ ἐλέγξῃ αὐτὴ τὴ στάση της, αὐτὴ τὴν ἀπίστευτη ἐχεμύθεια, — κάποιος τὴν εἶπε ἀπάνθροπη μυστικότητα, — ἢ Ἐλένη Οὐράνη δὲν ἐκαυχήθηκε ὅτι ἔκαμε τὸ χρέος της, περιορίστηκε νὰ πῆ :

« — Μὰ ἤθελα νὰ ἔχῃ ὁ φίλος καὶ συνάδελφός μου ὀλόκληρη τὴν εὐχάριστη ἔκπληξη ! »

Εἶχε κριθῆ, λοιπόν, ἢ Ἐλένη Οὐράνη ὅσο ἦταν ἀκόμη μεταξύ μας ὅπως ὅλοι οἱ ἄξιοι κριτικοὶ πού ἔγιναν πολὺ αἰσθητοὶ στὴν ἐποχὴ τους. Καὶ στὸ χῶρο τοῦλάχιστον τοῦ θεάτρου εἶχε μιὰ θητεία μοναδική, μιὰν ὑψηροσία μὲ διάρκεια πού ἔγινε πολὺτιμη μαρτυρία. Περισσότερο ἀπὸ σαρανταπέντε χρόνια ἦταν ὁ σχολιαστὴς κάθε προσπάθειας πού εἶχε σχέση μὲ τὸ θέατρο, χωρὶς κανένα διάλειμμα, χωρὶς κανένα κενό, καὶ στίς ἐντυπώσεις της ἀπὸ τίς πρῶτες παραστάσεις τῶν ἐλληνικῶν θιάσων ἀλλὰ καὶ τῶν ξένων θιάσων πού φιλοξενοῦσε ἢ ἐλληνικὴ σκηνή, δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ ποῦμε ὅτι ἔχουμε τὴν ἱστορία τῆς θεατρικῆς μας ζωῆς μιᾶς ὀλόκληρης ἐποχῆς.

* * *

Ἡ Ἐλένη Οὐράνη γεννήθηκε τὸ 1896, μεγάλωσε μέσα σὲ ὅλες τίς ἀνέσεις μιᾶς ἀπὸ τίς καλύτερες ἐλληνικὲς οἰκογένειες, τοῦ Μιλτιάδη καὶ τῆς Μαρίας Νεγροπόνη, κ' ἐπῆρε ἐξωσχολικὴ μόρφωση, πού τὴν βοήθησε γρήγορα νὰ ἔχῃ μιὰν εὐρύτερη πνευματικὴ καλλιέργεια. Πολὺ ἐνωρὶς εἶχε συμμετοχὴ στὴν πνευματικὴ μας ζωή. Τὸ 1914, ὅταν ἡ «Νέα Ἡμέρα τῆς Τεργέστης» συνέχιζε τὴν ἔκδοσή της στὴν Ἀθήνα μὲ διευθυντὴ τὸν Ι. Α. Χαλκοκονδύλη καὶ ἐπροκήρυξε διαγωνισμό στρατιωτικῶν ποιημάτων, ἢ Ἐλένη Οὐράνη ἔστειλε στίχους της καὶ βραβεύθηκε. Κριτικὴ ἐπιτροπὴ ὁ πρῆγκιψ Νικόλαος, ὁ Μπάμπης Ἄννινος, ὁ Παῦλος Νιρβάνας, ὁ Ἀριστοτέλης Κουρτίδης, ὁ Γεώργιος Τσοκόπουλος, καὶ εἰσηγητὴς ὁ Ἰωάννης Δαμβέργης. Ἦταν τότε ἢ Ἐλένη Οὐράνη δέκα ὀκτὼ χρόνων καὶ ἐκέρδισε τὸ δεύτερο βραβεῖο μὲ τὸ ποίημα «Ὁ Μαρμαρωμένος Βασιλιάς». Ἡ ἴδια ἐπιτροπὴ ἀπένευσε τὸ πρῶτο βραβεῖο στὸν Ζαχαρία Παπαντωνίου καὶ τὸ τρίτο στὸν Στέλιο Σπεράντζα. Τὸν ἴδιο χρόνον ἔχει ἀκόμη μιὰν ἐπιτυχία. Στὸ διαγωνισμό μονοπρακτῶν τῆς («Ἐταιρίας τῶν Ἑλλήνων Θεατρικῶν Συγγραφέων») βραβεύεται τὸ μονόπρακτό της («Ὁ χορὸς τοῦ βοριά»), γράφει ἀκόμη ἓνα μονόπρακτο, τὴν («Ὀμορφιά πού σκοτώνει»), καὶ τὸ 1915 παίζεται τὸ τρίπρακτο ἔργο της («Φλοῖσβος»). Ἡ κριτικὴ δὲν εἶναι εὐνοϊκὴ γιὰ τὰ πρῶτόλεια αὐτά. Καὶ τὰ διηγήματα πού τύπωσε περίπου τὴν ἴδια ἐποχὴ μὲ τὸν τίτλο «Ἡ δέκατη τρίτη ὥρα» γρήγορα ξεχάστηκαν. Ἡ Ἐλένη Οὐράνη δὲν εἶχε βρεῖ ἀκόμη

τὸ δρόμο της. Ἀλλά καὶ δὲν ἄργησε νὰ φανῇ ποιὸς θὰ ἦταν ὁ προορισμὸς της καὶ ποῦ θὰ ἔδινε ὄλες τὶς δυνάμεις της. Τοῦτο ἔγινε μὲ τὶς πρῶτες κριτικές της γιὰ τὸ θέατρο τὸ 1919.

Πρέπει ὅμως ἀμέσως νὰ διευκρινίσω ὅτι ἡ Ἑλένη Οὐδράνη, μολοντί μὲ ιδιαίτερη ἐπιμονὴ καλλιέργησε τὴν κριτικὴ τοῦ θεάτρου, ἦταν ἓνα γενικὸ κριτικὸ πνεῦμα. Δὲν παρέλειψε νὰ τὸ πῶ, ἀλλὰ καλύτερα ἀπὸ τὴν ἀπλή μνεία ποὺ ἔκαμα τὸ λέει ὁ ἀπολογισμὸς τοῦ ἔργου της σὲ βιβλία. Θὰ ἀναφέρω τὰ σημαντικώτερα: Εἶναι οἱ «Στοχασμοὶ γιὰ τὸ δημοτικὸ τραγούδι καὶ ἄλλοι στοχασμοὶ» ποὺ τοὺς τύπωσε τὸ 1928, οἱ «Ἀφορμῆς», πρῶτοι τόμοι τῆς σειρᾶς ποὺ ἄρχισε νὰ τυπώνεται τὸ 1961, οἱ «Μορφῆς καὶ θέματα τοῦ θεάτρου», δύο πολυσέλιδοι τόμοι, οἱ «Μορφῆς τῆς ἑλληνικῆς πεζογραφίας», δύο πολυσέλιδοι κι αὐτοὶ τόμοι, τὰ παλαιότερα μελετήματά της γιὰ τὸν Σολωμὸ καὶ τὸν Παλαμᾶ, οἱ «Ἐκδρομῆς καὶ ταξίδια», ἄλλο τμῆμα τοῦ ἔργου της σὲ τρεῖς τόμους ποὺ παρουσιάζουν κι αὐτοὶ μιὰν ἀξιόλογη ἐπίδοση. Αὐτὰ ἔχουν συγκεντρωθῆ ὡς τῶρα σὲ βιβλία. Μένουν ὅμως ἄλλα τόσα καὶ περισσότερα ἴσως καὶ περιμένουν τὸν εὐσυνείδητο ἐπιμελητὴ, ποὺ θὰ τὰ κατατάξῃ καὶ θὰ τὰ παρουσιάσῃ μὲ τὴ φροντίδα ποὺ τοὺς ἀξίζει. Περιμένουν καὶ τὰ κριτικὰ της σημειώματα γιὰ τὸ θέατρο, ἀκριβέστερα γιὰ τὰ ἔργα ποὺ παίχτηκαν ἀπὸ ἑλληνικοὺς καὶ ξένους θιάσους σὲ ἑλληνικὰ θεάτρα. Καὶ τὰ σημειώματα αὐτὰ θὰ κάνουν δύο ἢ καὶ τρεῖς μεγάλους τόμους καί, ὅπως εἶπα, θὰ εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ θεάτρου μας στὰ τελευταῖα πενήντα χρόνια. Μὲ τὴ διαθήκη της ἡ Ἑλένη Οὐδράνη ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμία νὰ συγκεντρωθῆ σὲ βιβλία αὐτὴ ἡ ἐργασία της. Καὶ μπορῶ σήμερα νὰ ἀνακοινώσω ὅτι ἡ Ἀκαδημία θὰ σεβασθῆ τὴν ἐπιθυμία της. Θὰ χρειασθῆ ὅμως εὐρύτερη ἀκόμα προσπάθεια γιὰ νὰ ἀναζητηθοῦν τὰ κείμενά της ποὺ εἶναι σκορπισμένα σ' ἐφημερίδες καὶ σὲ περιοδικὰ καὶ παρουσιάζουν ὄχι μόνον ὄγκο ἐργασίας ἀλλὰ καὶ μιὰ μοναδικὴ ἐνότητα, ποὺ δὲν ἔχει διασπασθῆ ἀπὸ ἀκαταστάλακτες ἰδέες. Αὐτὴν τὴν ἐνότητα, ποὺ δείχνει καλὰ ὀργανωμένο πνευματικὸ κόσμον, σπάνια τὴν ἔχουμε στὴν πνευματικὴ μας ζωὴ, δὲν τὴν ἔχουμε οὔτε στὸ ἔργο πολλῶν λογοτεχνῶν καὶ μελετητῶν ποὺ ἔκαμαν σπουδαία προσφορὰ στὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Στὰ κείμενα τῆς Ἑλένης Οὐδράνη εἶναι ἀπόλυτη καὶ δίνεται μὲ μιὰ ποιότητα λόγου ποὺ τὴν κάνει ἀκόμα πιὸ αἰσθητὴ. Δὲν ὑπάρχει καλλιλογία στὶς σελίδες της. Κι ἂν θέλουμε νὰ εἴμαστε εὐλικρινεῖς γιὰ νὰ τιμήσουμε ἀληθινὰ τὴ μνήμη της, πρέπει νὰ παρατηρήσουμε ὅτι ἡ Ἑλένη Οὐδράνη δὲν ἔγραψε ποτὲ σωστὰ τὴ δημοτικὴ, μολοντί τόσο πίστευε σ' αὐτὴν καὶ τόσοις ἀγῶνες ἔκανε γι' αὐτὴν, καὶ ποτὲ δὲν ἐμόχθησε γιὰ νὰ δώσῃ τὴν ὑποδειγματικὴ φράση ἢ τὸ ἐκφραστικὸ πυροτέχνημα. Εἶχε ὅμως ὁ λόγος της ἓνα ἄλλο γνώρισμα πολὺ σημαντικό: τὴ στερεότητα ποὺ τὴν διαμορφώνει ἢ ὠριμὴ σκέψη. Καὶ ἡ τίμια σκέψη, προσθέτω. Εἶχε ἐνωρὶς ὠριμάσει ἢ σκέψη αὐτὴ, ἀφοῦ πέρασε ἀπὸ ἀρκετὲς ἀμφιταλαντεύσεις

κι από άκραϊες καταστάσεις. Συμπάθησε πολὺ τὸ φεμινιστικὸ κίνημα, μὲ τόλμη προχώρησε καὶ σὲ ἄλλες νέες ιδέες ποὺ ἔφεραν ἀναταραχὴ στὴν κοινωνία καὶ στὴν πνευματικὴ μας ζωὴ, μὰ γρήγορα στάθηκε ἐκεῖ ποὺ ἔπρεπε : στὴν παράδοση ποὺ δὲν ἀρνεῖται τὴν πρόοδο καὶ στὴν ἀπαραβίαστη ἐλευθερία, ποὺ τὴν κερδίζει τὸ ἄτομο μὲ τὴ συναισθηση τῆς εὐθύνης του. Ὅ,τι ὅμως ἀποτελεῖ τὸν κορμὸ τῆς κριτικῆς ἐργασίας της εἶναι ἡ πίστη της στὴν ἀξία τῆς ὁμορφιάς. Συζητεῖ ἡ Ἑλένη Οὐράνη τίς ιδέες τοῦ θεατρικοῦ ἔργου ἢ τοῦ βιβλίου, μὰ δὲν ἐπιμένει, προχωρεῖ πέρα ἀπ' αὐτὲς, ποὺ μπορεῖ καὶ νὰ ἔχουν παραμερισθῆ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ, καὶ προσπαθεῖ νὰ ἐξηγήσῃ καὶ νὰ καθορίσῃ τὴν αἰσθητικὴ ἀξία τοῦ δράματος ἢ τῆς κωμωδίας ποὺ εἶδε ἢ τοῦ βιβλίου ποὺ διάβασε, τὴν ὁμορφιά τους, τὴ δύναμη δηλαδὴ ποὺ κερδίζει τὸν ἀναγνώστη ἢ τὸ θεατὴ. Στὸ σημεῖο αὐτὸ εἶναι ἀδιάλλακτη, εἶναι ἀσυμβίβαστη. Καὶ ἡ ἀδιαλλαξία αὐτὴ δίνει ἐνότητα στὴν ἐργασία της, μὴν ἐνότητα ποὺ εἶναι φανερὴ σὲ ὅλα της τὰ κείμενα, ὅπως εἶπαμε, καὶ μᾶς βεβαιώνει ὅτι ἡ κρίση της στηρίζεται σὲ ὠριμὴ σκέψη. Τὸ μικρὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τίς (« Ἀφορμὲς ») (τόμος α', σελ. 413-414) ποὺ θὰ διαβάσουμε, καθορίζει τὴ θέση της σὲ δύο ἀπὸ τὰ πιὸ βασικὰ θέματα τῆς λογοτεχνίας καὶ γενικότερα τῆς πνευματικῆς ζωῆς :

« Ἡ Τέχνη, γράφει, εἶναι μιὰ λειτουργία ὑποκειμενική. Ἀνήκει στὴν περιοχὴ τῆς θεωρίας, ὄχι τῆς πράξης καὶ τῶν ἐφαρμογῶν ὅπως ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ ἐπιστήμη ὅταν δὲν εἶναι κι αὐτὴ ἀφηρημένη. Τοῦτο δὲν σημαίνει φυσικὰ ὅτι ἡ φωνὴ της εἶναι στεῖρα. Προσφέρει πρῶτ' ἀπ' ὅλα ἔξαρση καὶ χαρὰ — « ἓνα πράγμα ὁμορφιάς εἶναι μιὰ χαρὰ γιὰ πάντα », εἶπε ὁ Κῆτης — καὶ μαζὶ ἐρεθισμούς, κεντρίσματα, πνευματικὲς διεγέρσεις, ἀνοίγει ὁρίζοντες καὶ προοπτικὲς, κινεῖ τὰ λιμνάζοντα νερά, ὑποβοηθεῖ τὸν παραλήπτη, ἔστω κι ἂν δὲν συλλάβῃ τὸ μήνυμα ἔτσι ἀκριβῶς ὅπως θὰ τὸ ἤθελε ὁ πομπός, νὰ δῆ καὶ νὰ ἀντιληφθῆ πρωτοθώρητες γι' αὐτὸν ὄψεις τοῦ κόσμου καὶ τῶν συνανθρώπων του ποὺ μόνος του δὲν θὰ τίς ἀνακάλυπτε. Ἡ Τέχνη ἐμπλουτίζει. Ὁ ἐμπλουτισμὸς εἶναι ὁ ρόλος της. Ἐνας ρόλος σημαντικὸς ὁ ὁποῖος τῆς ἀρκεῖ. Σκοπὸς της δὲν εἶναι νὰ γίνῃ ὠφελιμιστικὴ, νὰ παιδαγωγῆσῃ, νὰ διδάξῃ, νὰ ὠφελήσῃ ἄμεσα. Τοῦτο τὸ ἀγνοοῦν πολλοί. Τὸ ἀγνοοῦν δυστυχῶς καὶ λογοτέχνες. Γιὰ νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὴν ἀστήρικτη κατηγορία ποὺ ἐκσφενδονίζεται ἐναντίον τους, ὅτι ἅμα δὲν ἀναμιγνύονται ἐνεργητικὰ στὰ κοινά, ἅμα περιορίζονται νὰ προσφέρουν ὅ,τι εἶναι ταγμένοι νὰ προσφέρουν, κλείνονται σ' ἓναν (« πύργο ἀπὸ ἐλεφαντόδοντο »), τρέπονται πρὸς τὴ δράση. Ἐτσι ὅμως, ὅπως τὸ εἶπε ὁ Μπεντά, προδίδουν τὴν ἀποστολή τους. Χρέος τους εἶναι νὰ λένε πάντα τὴν ἀλήθεια, τὴ δική τους ἀλήθεια, ὅποια κι ἂν εἶναι. Ἄμα ὅμως στρατευθοῦν, παραδεχθοῦν νὰ ὑπηρετήσουν, ἀναγκαστικὰ γίνονται φερέφωνα. Παύουν νὰ εἶναι ἀνεξάρτητοι, ἐλεύθεροι, ὅπως ὀφείλουν νὰ εἶναι· μετατρέπονται σὲ ὄργανα. Δεσμεύουν, πουλοῦνε τὴν ψυχὴ τους ».

Ἐπάσχει πολὺ θάρρος σ' αὐτὲς τὶς γραμμές, — καὶ πολλή τιμιότητα, πὸν γίνεται δυνατὴ ἔλξη στὰ κείμενα τῆς Ἑλένης Οὐράνη, τόσο δυνατὴ πὸν τὴν προσέχεις καὶ μένεις κοντὰ της ἀκόμα κι ὅταν ἔχῃς ἀντίθετους πνευματικούς προσανατολισμούς. Καταλαβαίνεις ὅτι οἱ ὁποιοῖδήποτε ἐνθουσιασμοὶ της καὶ οἱ ὁποιοσδήποτε ἀντιρροήσεις της ἔχουν μία καὶ μόνο ἀφετηρία : τὴν προσωπική, τὴν ἀληθινὴ της γνώμη. Δὲν κρύβουν ἐλιγμούς πὸν ἔχουν στόχο ἔξω ἀπὸ τὸ ἔργο πὸν κρίνεται. Καὶ ξέρουμε πολὺ καλὰ ὅτι στὴν ἐποχὴ μας εἶναι πολλοὶ καὶ ἀπαράδεκτοι οἱ ἐλιγμοὶ τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων, πὸν δὲν σέβονται τὴ γνησιότητα καὶ τὴν πραγματικὴ ἀποστολὴ τοῦ ἔντεχνου λόγου.

Ἀκόμη πιὸ καθαρὰ φαίνεται τὸ θετικὸ πνεῦμα τῆς Ἑλένης Οὐράνη σ' ἓνα μικρὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ ἄλλο κείμενό της, πὸν δείχνει τὴ στάση της στὶς μεταφυσικὲς ἀναζητήσεις καὶ ἀφήνει ἐντελῶς ἀκάλυπτο τὸν ἐσωτερικὸ της κόσμο : «Πιστεύω, γράφει, μὲ περισσότερη ἀκόμα πεποίθηση παρὰ τὴν ἀνυπαρξία τῆς ὑπερκόσμιας δύναμης, στὸ ἀδύνατο τῆς ἐπιβίωσης τῶν νεκρῶν. Καὶ τοῦτο, ὅχι τόσο ἐπειδὴ καθόλου δὲν μὲ ικανοποιοῦν τὰ μυθεύματα γιὰ Κόλαση καὶ Παράδεισο ὅπου θὰ διαμοίραζε ὁ ὑπεύθυνος κι ὑπαίτιος γιὰ τὶς ἁμαρτίες καὶ τὶς ἀγαθοεργίες, τοὺς ἐπιλέκτους του κι ἀποδιοπομπαίους του τράγους, ὅχι τόσο ἐπειδὴ δὲν κατορθώνουν νὰ δραματισθοῦν τὸ χῶρο ὅπου θὰ συννοθυλεύονταν οἱ μυριάδες τῶν νεκρῶν ψυχῶν, ὅσο γιὰτὶ ἀμέσως διαμορφώνονται μέσα μου τὰ ἐρωτήματα : «Πῶς εἶναι δυνατό νὰ ἐπιβιώσω μιὰ πὸν δὲν ὑπῆρξα ἓνας ; Θὰ ἐπιζήσω τὴν ὥρα τῆς ἀκμῆς μου, ἐπιστρέφοντας σ' αὐτή, ἢ τῆς παρακμῆς μου πὸν προηγήθηκε ἀπὸ τὸ θάνατο ; Μὰ κι ἂν ὑποθέσουμε ὅτι θὰ συντελεσθῇ μιὰ σύνθεση, κι αὐτὴ θὰ μ' ἀλλοιώσει, θὰ μὲ παραμορφώσῃ ἀφοῦ θὰ μὲ καταδικάσῃ στὴ στασιμότητα. Δὲν εἶναι ἄλλωστε καλὸ τὸ σῶμα μου πὸν αὐτὸ ἐν πάσῃ περιπτώσει θὰ διαλυθῇ, θὰ ἐξαφανισθῇ, ἀναπόσπαστο μέρος τοῦ εἶναι μου ; Τί ὠφελεῖ νὰ ἐπιζήσω μιὰ πὸν θὰ ἔχῃ χαθῇ τὸ θαῦμα, ἢ προσωπικότητα ; Τί μ' ὠφελεῖ νὰ ξανασυναρτήσω τοὺς ἀγαπημένους μου, μιὰ πὸν δὲν θὰ εἶμαστε πιὰ ἐκεῖνοι πὸν ἤμαστε ὅταν ἀγαπιόμαστε, καὶ μοιραῖα, ἀφοῦ θὰ εἶμαστε ἄσαρκοι, θὰ ἔχῃ σβῆσει ἢ φλόγα τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ πάθους πὸν μᾶς συνέπαιρνε, καὶ μᾶς συνέδεε ;» Ἐρωτήματα σκληρὰ, πού, ὡστόσο, δὲν τὰ ἀποφεύγει ἡ Ἑλένη Οὐράνη καὶ δὲν τὰ παραμερίζει ὅταν, στὰ ἐδρύτερα μελετήματά της, προσπαθῇ νὰ καθορίσῃ τὴν ἀξία τῆς λογοτεχνίας μέσα στὴ ζωὴ καὶ στὶς ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄς δοῦμε ὁμως ἀπὸ πιὸ κοντὰ ἓνα ἀπὸ τὰ βιβλία τῆς Ἑλένης Οὐράνη, πὸν παρουσιάζει τὴν κυρία ἐπίδοσή της, τὸν πρῶτο τόμο τῆς σειρᾶς «Μορφές καὶ θέματα τοῦ θεάτρου». Στὶς σελίδες του ἔχουμε τέσσερα διεξοδικὰ μελετήματα : «Οἱ γυναῖκες στὸ θέατρο τοῦ Ἴψεν», «Παντελῆς Χόρν», «Γρηγόριος Ξενόπουλος», «Τὸ θεατρικὸ ἔργο

τοῦ Καζαντζάκη». Καὶ δύο σειρὲς σκίτσα : «Φῶτος Πολίτης», «Μιχαὴλ Ροδάς», «Ζαχ. Παπαντωνίου», «Παλαμᾶς», «Θεόδωρος Συναδινός», «Ἑλένη Παπαδάκη», «Μνήμη Γ. Παπᾶ, Ν. Παρασκευᾶ, Β. Λογοθετίδη, Τάκη Γαλανοῦ», καὶ «Χριστόφορος Νέζερ», «Κώστας Μουσοῦρης» καὶ «Κάρολος Κούν»). Καλύτερο μελέτημα γιὰ τὸν Ἴφεν ἀπὸ τὶς «Γυναῖκες στὸ θέατρο τοῦ Ἴφεν» δὲν ξέρω στὴ γλῶσσα μας. Καὶ οἱ παρατηρήσεις γιὰ τὸ θεατρικὸ ἔργο τοῦ Ξενόπουλου, τοῦ Χόρν, τοῦ Καζαντζάκη, τοῦ Παπαντωνίου, τοῦ Συναδινοῦ καὶ τοῦ Παλαμᾶ, εἶναι καίριες. Ἄλλὰ κι ἀπὸ τὰ «σκίτσα» δὲ λείπει ὁ σωστὸς κριτικὸς λόγος. Καὶ περισσεύει ἡ κύρια ἀρετὴ τοῦ Ἄλκη Θούλου, ἡ ἀποστροφή του στὸ δόγμα. Γράφει γιὰ τὸν Φῶτο Πολίτη, μορφὴ ἀδρῆ πὸν ἐδέσποσε στὴν πνευματικὴ μας ζωὴ πρὶν ἀπὸ τὸν δεῦτερο μεγάλο πόλεμο : «Ἦταν ἓνας ἄνθρωπος προσηλωμένος σὲ μερικὲς μορφὲς σχεδὸν ὑπερφυσικοῦ μεγέθους, στὸ Σαίξπηρ, στὸ Γκαίτε, στὸ Σολωμό, πὸν ἀξίωνε ἀπ' ὅλους νὰ εἶναι ἰσοδύναμοι μαζί τους, πὸν ὅσους δὲν τοὺς ἔμοιαζαν καὶ δὲν τοὺς ἔφθαναν τοὺς ἐκμηδένιζε, χωρὶς καμμιὰ ἐπιείκεια, ἢ στὶς εὐνοϊκότερες περιπτώσεις μὲν τὸς ἀνεχότανε, πὸν εἶδε ἓνα πεδίο ὁρατότητος τοποθετημένο πολὺ ψηλὰ ἀλλὰ καὶ πολὺ στενὸ, πὸν ἀποστρεφότανε σὰν θανάσιμο ἁμάρτημα τὴν ἐλαφρότητα καὶ τὴ χάρη, καὶ πὸν τὶς ἔμμονες ιδέες του, τὶς πολὺ λίγες, τὶς διακήρυχνε μ' ἓναν τόνο συνοφρωμένου δασκάλου (τὰ χεῖλη του δὲν τὰ μισοάνοιξε ποτὲ οὔτε ἡ ὑποψία ἑνὸς χαμόγελου), καθοδηγητῆ, μαστιγωτῆ, καὶ τὶς ἐπαναλάμβανε ἀδιαφορώντας ὀλότελα γιὰ τὴ μονοτονία. Ἡ μονοτονία δὲν τὸν ἐνοχλοῦσε, δὲν τὸν ἐπληττε, δὲν τὸν πίεζε, δὲν κορεζόταν ἀπ' αὐτήν. Ὅλο συνέθετε παραλλαγὲς γύρω ἀπὸ τὰ ἴδια κεντρικὰ θέματα. Ὁ Φῶτος Πολίτης ἦταν δηλαδὴ ὁ τύπος τοῦ ἀντικριτικοῦ, βρισκότανε στοὺς ἀντίποδες ἀπὸ τὸν ἰδανικὸ κριτικὸ ὅπως μᾶς ἀρέσει καὶ συνηθίσαμε νὰ τὸν φαιταζόμαστε». Αὐτὰ πιστεῦε ὁ Ἄλκης Θούλος γιὰ τὸν Φῶτο Πολίτη, ἀλλὰ καὶ σπεύδει νὰ συμπληρώσῃ τὶς σκέψεις του : «Κι ἐν τούτοις τὴ φήμη του καὶ τὴ διάρκειά του τὶς ἀπέκτησε σχεδὸν ἀποκλειστικὰ μὲ ἓνα ἔργο κριτικοῦ. Διαμαρτυροῦμαστε κι ὅμως παραδεχόμαστε σχεδὸν χωρὶς συζήτηση τὴν ἰδιοφυΐα του».

Μὲ τὴν ἴδια εὐθύτητα ἀναλύει τὸ ἔργο κλασσικῶν πιά θὰ ἔλεγα πεζογράφων μας σὲ σειρὰ πολυσέλιδων μελετημάτων, πὸν ἄρχισαν κι αὐτὰ νὰ συγκεντρώνονται σὲ τόμους μὲ τὸν γενικὸ τίτλο «Μορφὲς τῆς ἐλληνικῆς πεζογραφίας». Ἐδῶ πιά ἔχουμε ἓνα βασικὸ κεφάλαιο τῆς ἐλληνικῆς κριτικῆς, ὅχι μόνο τῆς ἐργασίας τῆς Ἑλένης Οὐράνη. Καὶ τὸ κυριώτερο γνώρισμά του εἶναι ἡ ἄκρα, ἡ ὑποδειγματικὴ εὐσυνειδησία στὴν ἀναζήτησι ὅλου τοῦ ὕλικου πὸν χρειάζεται γιὰ νὰ γίνῃ ἡ σύνθεσι τῆς προσωπογραφίας καθενὸς ἀπὸ τοὺς πεζογράφους πὸν τοὺς κρίνει καὶ τοὺς τοποθετεῖ στὴν ἐποχὴ τους. Χτὲς ἀκόμα ἦταν κοντὰ μας οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς αὐτοῦς. Ἔχουμε ὅμως τόσο λίγο ὁργανώσει τὴν πνευματικὴ μας ζωὴ ὥστε ὁ κριτι-

κός, πού θέλει νά δώση εδρύτερες καί συνθετικότερες ἐργασίες, πρέπει ν' ἀρχίσῃ ἀπό τὰ πιό στοιχειώδη. Καί ἡ Ἑλένη Οὐράνη ἔκαμε αὐτή τήν κουραστική ἐργασία, ἀναζήτησε ἡμερομηνίες, χαρακτηριστικά καί χρήσιμα περιστατικά, ἀκόμη στάθηκε καί σέ λεπτομέρειες πού μόνο ὁ προσεκτικός μελετητής ξέρει νά τίς ἐκτιμήσῃ, κ' ἔδωσε κριτικές σελίδες, πού δύσκολα μποροῦν νά συμπληρωθοῦν ἢ νά ἀνασκευαστοῦν. Μαζὶ μὲ τὰ μεγάλα τῆς μελετήματα γιά τό θέατρο, εἶναι ἡ οὐσιαστικότερη κριτική ἐργασία τῆς.

Παράπλευρες στό κριτικό ἔργο τῆς Ἑλένης Οὐράνη εἶναι καί οἱ ταξιδιωτικές σελίδες τῆς, πού κι αὐτές, πολλές ἀπ' αὐτές, ἄρχισαν νά συγκεντρώνωνται σέ τόμους πολυσέλιδους. Στή σελ. 159 τοῦ β' τόμου αὐτῆς τῆς σειρᾶς μᾶς δίνει μιάν ἐξήγηση πού πρέπει νά τήν προσέξουμε γιὰ καθαρὰ διαφοροποιεῖ τὰ ταξιδιωτικά τῆς κείμενα ἀπό τόν ταξιδιωτικό λόγο ἄλλων συγγραφέων :

«Στά ταξίδια μου, γράφει, στίς ἐκδρομές μου πολὺ λίγο ἐνδιαφέρομαι γιά ὅ,τι σχετίζεται μὲ τίς γνώσεις καί τίς πληροφορίες. Περιστατικά, γεγονότα, χρονολογίες, ὅλα τοῦτα εἶναι καταδικασμένα μὲ τὴ συγκεκριμένη τους ὑπόσταση πολὺ γρήγορα νά τὰ ξεχάσω· γιὰ τοιοῦτον νά κοπιᾶσω νά τὰ ἀποτυπώσω ἀφοῦ ὀπωσδήποτε θὰ σβήσουν ; Ὅ,τι συγκρατῶ εἶναι ἓνα ἄρωμα, τὸ ἀπόσταγμά τους. Ἀκόμα καί τὰ ἔργα τέχνης, ὅταν μὲ τὴν πρώτη ματιὰ διαπιστώσω ὅτι τὰ δέχομαι μὲ ἀπάθεια, χωρὶς ἀντιδράσεις, ὅτι οὔτε μὲ ἐλκύουν ἰδιαίτερα, οὔτε μοῦ προκαλοῦν σφοδρὲς ἐναντιώσεις, τὰ προσπερνῶ· ἐπιλέγω· σταχυολογῶ σχετικά ἐλάχιστα. Γυρεύω ὅσα θὰ μὲ κεντρίσουν, θὰ κρούσουν κάποιες χορδές μου, θὰ ἐρεθίσουν καί θὰ μοῦ προσφέρουν θέματα γιά προεκτάσεις». Στίς λίγες αὐτὲς γραμμὲς ἔχουμε μιὰ μέθοδο ἐργασίας, ἀλλὰ καί τὸν ὀρισμὸ τοῦ λογοτεχνικοῦ εἴδους πού τὸ ὠνομάσαμε ταξιδιωτικὴ λογοτεχνία καί πού πρέπει νά καταλάβουμε ὅτι δὲν εἶναι μάθημα γεωγραφίας. Δὲ λέω, χρειάζεται καί ἡ γεωγραφία, ἔχει κι αὐτὴ τὴ θέση τῆς σ' ἓνα ταξιδιωτικὸ βιβλίο, ἀλλὰ μόνο ὡς ἓνα σημεῖο, ὡς ἐκεῖ πού δὲν θὰ περιορίσῃ τὴν προβολὴ τοῦ προσωπικοῦ στοιχείου, τὴν ἐκπληξή, τὴ συγκίνηση ἢ τὸν στοχασμὸ τοῦ ταξιδιώτη συγγραφέα. Καί τὰ τρία αὐτὰ εἶναι τόσο ἄφθονα στὰ ταξιδιωτικὰ βιβλία τοῦ Ἀλκη Θούλου, ὥστε ἡ γεωγραφία μένει δειλὴ καί ὑπηρετεῖ μόνο ὅταν τὴν καλοῦν.

Στὸν α' τόμο αὐτῆς τῆς σειρᾶς ἔχουμε ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν Ἀμερική, ἀπὸ τὸ Ἰράν, ἀπὸ τίς Ἰνδίες, ἀπὸ τὴν Ἰαπωνία, ἀπὸ τὸ Παρίσι, ἀπὸ τὴν Ἑλβετία, ἀπὸ ἰταλικὲς λίμνες καί ἰταλικὲς πόλεις, ἀπὸ ἓνα συνέδριο στὴν Πορτογαλία, ἀπὸ τὴν Κύπρο, ἀπὸ τὴν Παλαιστίνη, ἀπὸ τὴν Πόλη, ἀπὸ τὸ Βελιγράδι. Μὲ τὸν β' τόμο πηγαινόμεν στὸν Ἀτλαντικὸ Ὠκεανὸ καί στίς Ἀζόρες, στὰ νησιά τῆς Καραϊβικῆς, στὴν Αἴτη καί στὸ Μαϊάμι, στὸ σημερινὸ καί στὸ ἀρχαῖο Μεξικό, στὴ Νορβηγία, στὴ «Νεκρὴ Μπρούζ»), στὴ Μεσόγειο. Κ' ἔπειτα ἔχουμε ἓνα μεγάλο περίπατο στὴν ΠΑΑ 1972

Ἑλλάδα, πὸν ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Ὀλυμπία, περνάει ἀπὸ τὰ Κόθηρα, τὸ Μεσολόγγι, τὸ Πήλιο, τὴν Κέρκυρα, τὴ Ζάκυνθο, τὴ Θάσο, τὴ Σαμοθράκη, τὴ Μήλο, τὶς Σπέτσες, τοὺς Δελφούς καὶ τελειώνει στὴ Θεσσαλονίκη. Καὶ μέσα καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἢ Ἑλένη Οὐράνη, ἐκτὸς ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα, εἶναι καὶ εὐχάριστος σύντροφος στὸ ταξίδι. Αὐτὴ ἢ εἰλικρινεῖά της πὸν κάποτε-κάποτε γίνεται ἀφέλεια μικροῦ παιδιοῦ, μᾶς παίρνει πολὺ κοντὰ της, μᾶς κερδίζει.

Θὰ τελειώσω μὲ μιὰ πληροφορία πὸν θὰ δείξῃ καλύτερα ἀπὸ κάθε σχόλιο τὴν πίστη τῆς Ἑλένης Οὐράνης στὸ λειτουργημὰ τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου. Πολὺ πρὶν προχωρήσῃ στὰ χρόνια, ἀρχισε ν' ἀδυνατίξῃ ἢ ὄρασή της. Ἀρχισε τότε κ' ἓνας ἀγώνας, πὸν μόνο μὲ τὴ δική της ἐπιμονὴ μποροῦσε νὰ γίνῃ καὶ τόσο πολὺ νὰ κρατήσῃ. Ἐπέμενε νὰ διαβάξῃ ὅλα τὰ βιβλία πὸν τῆς ἔστελναν — λόφους ὀλόκληρους — καὶ τὰ ἄλλα βιβλία, ἑλληνικὰ καὶ ξένα πὸν τῆς ἦταν ἀπαραίτητα, ἐπέμενε νὰ παρακολουθῇ ὅλες τὶς θεατρικὲς παραστάσεις, κ' ἐκεῖνες πὸν ἔδιναν μικροί, ἀκόμα καὶ ἐρασιτεχνικοὶ θίασοι, σὲ μακρινὲς γειτονιὲς τῆς Ἀθήνας καὶ στὰ προάστια, ἀλλὰ ἐπέμενε καὶ νὰ γράφῃ μ' αὐτὰ τὰ μάτια τὰ ἀδύνατα καὶ τὰ κουρασμένα, νὰ γράφῃ κάθε μέρα, νὰ γεμίζει ἀναρίθμητες σελίδες. Κι ὅταν ἀδυνάτισε παραπολὺ ἢ ὄρασή της, ὅταν σχεδὸν δὲν ἔβλεπε, πάλι ἐπέμενε : ὑπαγόρευε στὴ γραμματέα της αὐτὰ πὸν ἤθελε νὰ γράφῃ ἢ ἴδια. Ἡ ἐπιμονὴ αὐτὴ ἐκράτησε ὡς τὶς τελευταῖες ἡμέρες τῆς ζωῆς της, — ἀναπαύθηκε στὶς 8 Δεκεμβρίου τοῦ 1971, — ὡς τὰ μέσα τοῦ περυσιοῦ Νοεμβρίου, πὸν ὑπαγόρευσε τὴν τελευταία της θεατρικὴ κριτικὴ. Καὶ δὲν εἶναι ἀνεξήγητη αὐτὴ ἢ ἐπιμονὴ. Ἡ Ἑλένη Οὐράνη σὲ ὅλα της τὰ χρόνια ἔκανε πνευματικὴ ζωὴ. Κι ὅταν μὲ κόπο, μὲ πολὺν κόπο, ἔγραφε κι ὅταν ἀναγκαζόταν νὰ ὑπαγορεύῃ, παράταση στὴ ζωὴ της ἔδινε. Ἦταν ὁ ἀληθινὸς πνευματικὸς ἀνθρώπος, πὸν ζοῦσε, πὸν αἰσθανόταν ὅτι ὑπάρχει, μόνο ὅταν σκεπτόταν καὶ μόνο ὅταν ἀγωνιζόταν, μὲ τοὺς ἀγωγὸς τῆς τέχνης, νὰ πλησιάσῃ στὸ μυστικὸ τῆς ζωῆς. Σ' αὐτὸν τὸν ἀγώνα μᾶς καλοῦσε. Καὶ μᾶς ἔπειθε ὅτι ἢ πνευματικὴ ζωὴ, πὸν περνάει, στὶς ἡμέρες μας, ἀπὸ τόσο δύσκολη κρίση, ἔχει ἀκατάλυτη ἀξία καὶ προσφέρει τὸ πιὸ ἀπαραβίαστο καταφύγιο στὸν πανικόβλητο ἀνθρώπο τῆς ἐποχῆς μας. Ἡ προσφορὰ δὲν εἶναι μικρὴ. Καὶ θὰ τὴν αἰσθανόμαστε καλύτερα ὅταν διαβάζουμε τὰ βιβλία τῆς Ἑλένης Οὐράνης μὲ τὴν προσοχὴ πὸν ἀπαιτοῦν ὅσα λογοτεχνικὰ κείμενα ἔχουν καὶ ποιότητα καὶ εἰλικρινεῖα. Στὶς σελίδες τῶν βιβλίων αὐτῶν σκέπτεται, ἐξομολογεῖται καὶ κάνει τὸν ἐπώδυνο ἐσωτερικὸ του ἀγώνα ἓνας καθαρὸς, ἓνας ὀλοκάθαρος πνευματικὸς ἀνθρώπος. Κι αὐτὸν τὸν ἀνθρώπο τιμοῦμε σήμερα.